

Забезпечення якості освіти у вищій школі: національні стандарти та європейський контекст

Жумбей М. ¹, Омельченко А. ², Девдюк І. ³

Опубліковано	Секція	УДК
12.01.2025	Освіта/Педагогіка	378

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14635407>

Анотація. У статті досліджено національні стандарти та європейський контекст в аспекті забезпечення якості освіти у вищій школі. Актуальність дослідження обумовлена тим, що зі зростанням кількості випускників закладів вищої освіти все більше уваги приділяється якості освіти, а також питанню щодо того, яку освіту можна вважати «високої якості». У роботі виявлено сутність забезпечення якості освіти у вищій школі, проаналізовано національні стандарти забезпечення якості освіти, охарактеризовано стандарти щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої школи, надано рекомендації щодо забезпечення якості вищої освіти. Проведене дослідження дозволило встановити потреби розвитку вищої освіти в Україні.

Ключові слова: вища освіта, документ, європейська вища школа, забезпечення якості, заклад вищої освіти, національні стандарти, якісна освіта.

Ensuring the quality of education in higher education: national standards and the European context

Annotation. The article examines national standards and the European context in terms of ensuring the quality of education in higher education. The relevance of the study is due to the fact that with the growth of the number of graduates of higher education institutions, more and more attention is paid to the quality of education, as well as the question of what education can be considered "high quality".

The paper reveals the essence of ensuring the quality of education in higher education. Ensuring the quality of education in higher education is a guarantee that graduates will receive such educational services that will allow them to realize themselves as specialists in their field and full-fledged individuals. The factors of ensuring the quality of higher education are monitoring educational activities, control over academic integrity, implementation of educational activities, increasing the financing of educational institutions, and developing the competitiveness of educational institutions.

The national standards for ensuring the quality of education are analyzed. National standards for ensuring the quality of education are the State Standards of Higher Education, Sectoral Standards of Higher Education, Standards of Higher Educational Institutions, National

¹ кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов і країнознавства, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8883-4135>

² кандидат педагогічних наук, доцент, Бердянський державний педагогічний університет, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6463-8714>

³ доктор філологічних наук, доцент, професор, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3435-4694>

Doctrine of the Development of Education of Ukraine, ISO 180 9001-2000 "Quality Management Systems. Requirements". According to them, higher education can be considered high-quality when developing measures to develop the competitiveness of higher education institutions, reduce manifestations of academic dishonesty, and prevent corruption.

The standards for ensuring quality in the European Higher Education Area are characterized. The standards for ensuring quality in the European Higher Education Area are Quality Assurance in Higher Education, European Approach for Quality Assurance of Joint Programmes, Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). They define requirements for higher education institutions to ensure the quality of education such as cooperation in joint programmes, probation, development of individual professional plans, and mentoring.

Recommendations for ensuring the quality of higher education are provided. For the domestic space, it is possible to reduce the manifestations of poor-quality higher education by eliminating plagiarism and developing academic integrity, forming bodies to ensure the quality of education, and improving the material and technical condition of higher education institutions.

Keywords: higher education, document, European higher school, quality assurance, higher education institution, national standards, quality education.

Вступ

Нині питанню забезпечення якості освіти у вищій школі приділено достатньо уваги. Це можна помітити на прикладі зростання якості освіти. Якісна освіта у вищій школі характеризується зростанням кількості випускників, які здатні професійно виконувати фахові завдання, бути свідомими громадянами, прагнути до особистісного розвитку. Це призводить до змін суспільства загалом і до формування нових поглядів на освітній процес.

Якісна вища освіта повинна відповідати специфіці часу та необхідним компетентностям, що дозволять майбутньому працівнику відчувати себе впевненим у своїх діях. Останніми роками українська держава багато приділяє уваги питанню забезпечення якості освіти у вищій школі. Це виявляється у внесенні змін до нормативно-правових актів з питань освіти, створенні органів з моніторингу якості освіти, формуванні систем управління якістю освіти у закладах вищої школи, впровадженні підходів до сертифікації закладів вищої освіти та оцінювання якості освіти відповідними інституціями.

Питання забезпечення якості освіти у вищій школі розглядалося рядом вітчизняних та зарубіжних дослідників. Дослідники А. Василюк, М. Дей, В. Базелюк у посібнику «Якість вищої освіти: теорія і практика: навчально-методичний посібник» звернули увагу на концепцію забезпечення якості вищої освіти. У їхньому баченні, забезпечення якості освіти у вищій школі відбувається шляхом формування таких механізмів, за яких заклад вищої освіти стає конкурентоспроможним, а доступ до якісної освіти отримує все більше студентів. При цьому забезпечення якості освіти має відбуватися шляхом розробки навчальних програм за актуальними темами, проведення наукових досліджень на базі закладів вищої школи, покращення матеріально-технічного забезпечення закладів вищої освіти, зовнішнього незалежного оцінювання закладів вищої школи [1, с. 9].

Дослідник М. Дубінка у статті «Нормативна база навчального процесу у вищій школі» наголошує на тому, що державні стандарти освіти для вищої школи розробляються на основі прогнозування того, якими вміннями та знаннями повинен буде у майбутньому володіти випускник. Це впливає на технологію і зміст методичних матеріалів, на основі яких формуються відповідні компетентності. Як наслідок,

коректність стандартів у сфері вищої школи свідчить про забезпечення якості освіти [5, с. 134].

Дослідники В. Дворжакова, І. Смирча, М. Видлакова у методичній розробці «Рекомендації для покращення якості вищої освіти в Україні» пропонують основним інструментом для забезпечення якості вищої освіти в Україні здійснення перевірок закладів вищої освіти відповідними зовнішніми органами не рідше, ніж 1 раз на 5 років. При цьому при виявленні порушень діяльності закладів вищої освіти приймати однакові рішення в аналогічних ситуаціях. Крім того, під час оцінювання якості освіти має братися до уваги те, як заклад комунікує зі стейкхолдерами, чи публікує достатньо інформації про свою діяльність, чи є в закладу вищої освіти власний етичний кодекс [3].

Вчений К. Тюн у праці «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» звернув увагу на стандарти забезпечення якості освіти у Європі. Згідно з його дослідженням, європейські вищі навчальні заклади забезпечують якісну освіту шляхом формування закладами вищої освіти процедур, які перевіряють відповідність навчальних програм сучасним вимогам. Крім того, заклади постійно удосконалюють власну стратегію підвищення якості, яка характерна для європейського освітнього середовища. Також заклади мають затверджені програми щодо перегляду дипломів та методичних документів. При цьому для оцінювання студентів впроваджуються зрозумілі критерії, принципи, правила [8, с. 7].

Реалізація успішної державної політики з питання забезпечення якості освіти у вищій школі можлива лише із впровадженням відповідних механізмів формування якісної освіти та створення ефективної системи оцінювання якості освіти. Саме тому доцільно звернути увагу на національні стандарти забезпечення якості освіти у вищій школі та європейський контекст даного питання.

Метою статті є дослідити національні стандарти та європейський контекст в аспекті забезпечення якості освіти у вищій школі.

Завдання статті є такими:

- виявити сутність забезпечення якості освіти у вищій школі;
- проаналізувати національні стандарти забезпечення якості освіти;
- охарактеризувати стандарти щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої школи;
- надати рекомендації щодо забезпечення якості вищої освіти.

Результати

Питання «забезпечення якості освіти» нині не має єдиного визначення, що пов'язано з тим, що «забезпечення якості освіти» трактується відповідно до вітчизняних та європейських нормативних документів з даної проблеми як «гарантування якості освіти», «підвищення якості освіти», «впровадження шляхів та інструментів для покращення якості освіти» [1, с. 10]. Тож дане визначення можна узагальнити як «впровадження механізмів підвищення якості освіти для розвитку системи освіти та її справедливого оцінювання». У дане визначення вкладається не лише надання якісних освітніх послуг, але і збереження освіти на високому рівні.

Забезпечення якості вищої освіти, як і освіти загалом, передбачає системну роботу щодо надання учасникам навчального та освітнього процесу якісних знань, що дозволить їм бути фахівцями у своїй справі та мати загальні компетентності. Водночас забезпечення якісної вищої освіти передбачає створення кожним закладом вищої школи такого сприятливого середовища, при якому студент буде прагнути навчатися, дізнаватися щось нове, проводити наукову діяльність, опановувати практичну діяльність, будувати індивідуальну траєкторію навчання.

Для забезпечення якісної вищої освіти заклади вищої школи повинні володіти культурою якості вищої освіти. Дане поняття характеризується тим, що заклад вищої

освіти повинен мати власну стратегію якості вищої освіти, мати високу якість функціонування, відповідати вимогам національних та міжнародних стандартів, формувати умови для здобуття вищої освіти. При цьому заклад вищої освіти повинен мати академічну автономію та бути конкурентоспроможним у середовищі вищої школи.

Нині можна відобразити наступні чинники забезпечення якості вищої освіти, що продемонстровано на Рис. 1. Чинники забезпечення якості вищої освіти за А. Василюк, М. Дей, В. Базилюк.

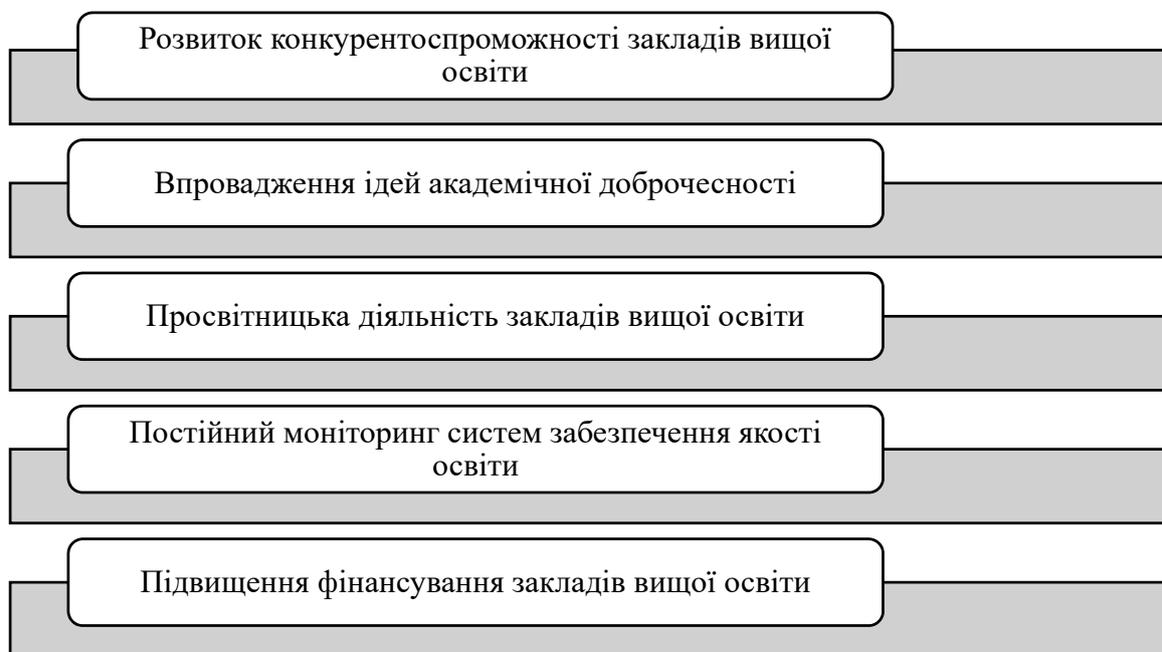

Рис. 1. Чинники забезпечення якості вищої освіти за А. Василюк, М. Дей, В. Базилюк [1, с. 14]

Крім визначених вище чинників забезпечення якості вищої освіти, можна також акцентувати увагу на таких факторах, як відповідальність закладу вищої освіти за успіхи студентів та формування прозорих механізмів для гарантування якості вищої освіти. Заклад вищої освіти має відповідати за організацію навчального та освітнього процесу, прийняті управлінські рішення, систему оцінювання студентів, якість наданих знань. Це важливо у зв'язку з тим, що у разі недостатньої успішності значної групи студентів, можна говорити про низьку якість освіти, а не про небажання студентів отримувати якісні знання.

Формування прозорих механізмів для гарантування якості вищої освіти передбачає те, що заклад вищої освіти надає всім бажаючим доступ до публічної інформації, що дозволяє здійснювати якісний відбір педагогічних кадрів, надавати доступ студентам про інформацію щодо закладу вищої освіти, залучати стейкхолдерів до співпраці. До того ж сам заклад має мати у своєму складі орган чи комітет, який здійснює моніторинг за якістю освітніх послуг. У його обов'язки може входити вибіркова перевірка успішності студентів певних академічних груп, організація ректорських контрольних робіт, перевірка курсових та кваліфікаційних робіт на академічну доброчесність. При цьому такий орган також може перевіряти скарги щодо випадків корупції у закладі вищої освіти та приймати управлінські рішення щодо них, а також перевіряти справедливість системи оцінювання [1, с. 15].

Варто звернути увагу на те, що якість вищої освіти включає у себе наступні критерії, що подано у Таблиці 1.

Критерії якості вищої освіти

З/п	Критерій	Сутність критерію
1	Якість навчально-методичної бази	Наявність сучасної матеріально-технічної бази, яка відповідатиме вимогам державних стандартів, а також використання навчальних програм та нормативно-правових актів, які характеризуватимуть сучасний стан освіти.
2	Якість науково-педагогічних працівників	Наявність у штаті наукових та педагогічних працівників із відповідною вищою освітою, науковими званнями та ступенями, досвідом роботи, здатність дати якісні знання студентам відповідно до специфіки спеціалізації.
3	Якість підготовки майбутніх фахівців	Сюди можна віднести здатність випускників працювати в умовах науково-технічного прогресу та володіти спеціальними компетентностями. До того ж сучасна вища освіта готує спеціалістів, що можуть адаптуватися до змін у сфері зайнятості та бути фахівцем відразу у кількох галузях.

Дані критерії не є вичерпними, оскільки важливим є і те, чи відповідає якість вищої освіти очікуванням самих випускників. Студенти можуть навчатися у закладі вищої освіти, що має кваліфікований науково-педагогічний штат, сучасні підходи до організації освітнього та навчального процесу, широку методичну базу, досвід співпраці із зарубіжними стейкхолдерами, при тому розуміти, що його знання не відповідають практичній сфері його діяльності. Це можна пояснити тим, що значна частина закладів вищої освіти орієнтується на надання теоретичних знань, а не практичних, що може свідчити про низьку якість освітніх послуг.

Якість вищої освіти може також оцінюватися за певними індикаторами. Зокрема, індикаторами якості вищої освіти є кількість студентів у чисельному вимірі, кількість студентів на 10 000 населення, кількість студентів 1 курсу, співвідношення студентів на державній та контрактній формах навчання, кількість студентів-випускників, чисельність науково-педагогічного складу. Ці індикатори є умовними і не можуть конкретно свідчити про якість вищої освіти, однак вони дають уявлення про те, якої якості освіта у конкретному закладі вищої освіти. Проте тут спірним аспектом є те, що переважання кількості студентів, першокурсників, випускників одного закладу вищої освіти над іншими закладами вищої освіти, не є свідченням забезпечення якості освіти. Чисельність студентів може бути більшою через зручне розташування закладу вищої освіти, наявність гуртожитків, невисоку вартість оплати за навчання, широкий вибір спеціальностей, наявність спеціалізації навчального закладу.

На сьогодні питання забезпечення якості освіти у вищій школі є актуальним, що пов'язано з проблемами розвитку закладів вищої освіти. Зокрема, можна відмітити низький показник суспільної довіри до вітчизняної системи вищої освіти, відсутність єдиної державної стратегії розвитку вищої освіти, певне відставання розвитку вищої школи в Україні від вищої школи у європейських державах. До того ж, можна зустріти публікації щодо випадків корупції та порушень академічної доброчесності, що викликає занепокоєння щодо якості вищої освіти в Україні.

Враховуючи залежність вищої школи від державної влади та органів контролю, забезпечення якості освіти у вищій школі залежить також від держави. Органи контролю можуть оцінювати заклад вищої освіти за матеріально-технічним станом, наявністю комп'ютерного та спеціального обладнання, науково-педагогічним штатом, активністю у науковій та освітній діяльності, проте це не дозволяє цілком оцінити

заклад освіти за тим критерієм, чи дотримується заклад положень щодо підвищення якості освіти. Крім того, оцінка одного державного органу не може цілком відобразити ситуацію у конкретному навчальному закладі.

На сьогодні все більше уваги приділено громадській оцінці якості вищої освіти. Це відбувається шляхом організації зустрічей активістів, громадських діячів, підприємців, роботодавців зі студентами, викладачами, адміністрацією закладів вищої освіти, що дозволяє оцінити проблеми вищої освіти з погляду професійних груп, а не лише з огляду державного управління. Також до оцінки якості освіти мають більше долучатися асоціації з акредитації закладів вищої освіти, що повинні мати єдині критерії для оцінки закладів вищої освіти. Відповідно, забезпечення якості вищої освіти буде відбуватися шляхом складання рейтингів, де заклади вищої освіти будуть розставлені за рейтингом, за кількістю студентів, за показниками науково-педагогічної діяльності викладацького складу [1, с. 20].

Велику роль у забезпеченні якості освіти у вищій школі відіграють національні стандарти та стандарти в європейському просторі вищої освіти. Національними стандартами є сукупність норм змісту вищої освіти України, які визначають обсяг навчального навантаження, рівень підготовки студентів, засоби діагностики якості освіти, вимоги до рівня підготовки випускників, мінімальний термін навчання. До національних стандартів вищої освіти ми відносимо державні стандарти вищої освіти, галузеві стандарти вищої освіти, стандарти закладів вищої освіти.

Державні стандарти вищої освіти розробляються Кабінетом Міністрів України з кожного освітньо-кваліфікаційного рівня. Вони призначені для формування якісної освіти, відповідно до кожної спеціалізації визначено загальні компетентності, спеціальні компетентності, результати навчання. Вони переглядаються 1 раз на 10 років, проте вже можна говорити, що вимоги до знань та вмінь фахівців постійно змінюються, тому переглядати такі стандарти потрібно хоча б 1 раз на 3 роки [4].

Галузеві стандарти вищої освіти розробляються Міністерством освіти і науки України для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня. У них містяться вимоги до професійних якостей майбутнього фахівця залежно від професійного рівня, зміст підготовки фахівців визначених освітньо-кваліфікаційних рівнів, встановлено перелік обов'язкових та вибіркових дисциплін, засоби діагностики якості вищої освіти. Засоби діагностики визначають, яким чином відбувається оцінювання знань студентів, а саме шляхом складання ними державного іспиту чи захисту кваліфікаційної роботи, а також яка шкала оцінювання використовується при виставленні балів. Це дозволяє сформулювати справедливий підхід до оцінювання навчальної успішності студентів [2].

Стандарти закладів вищої освіти формуються ними децентралізовано залежно від матеріально-технічної, кадрової, фінансової ресурсної бази. У них визначаються можливості кожного такого закладу забезпечити якість вищої освіти та інструменти оцінювання наданих освітніх послуг [4].

До національних стандартів можна віднести адаптацію для закладів вищої освіти ISO 180 9001-2000 «Системи менеджменту якості. Вимоги». Відповідно до даного документу, використання засобів менеджменту у сфері вищої освіти сприяє досягненню навчальними закладами високого рівня надання освітніх послуг, організації справедливої процедури акредитації навчальних закладів, забезпеченню високого рівня освітніх послуг на постійній основі, досягненню мети студентів щодо отримання необхідного рівня знань, розвитку ринку освітніх послуг, ефективності надання освітніх послуг. Стандарт передбачає також громадську оцінку закладів вищої освіти, що сприяє перетворенню показників у рейтинг довіри населення. При цьому в оцінці навчального закладу мають брати участь всі стейкхолдери, а не лише представники державних органів. Оцінюватися мають такі показники, як обсяг наукової діяльності (у кількісному

вимірі), системність надання освітніх послуг, інноваційність діяльності, відкритість і прозорість, технологічність, багатовимірність, цілісність наданих знань [10].

Водночас важливим документом, що забезпечує якість вищої освіти, є Національна доктрина розвитку освіти України. Відповідно до Національної доктрини, підвищення якості освіти у вищій школі забезпечується за рахунок формування у студента демократичного світогляду, розвитку у студента розуміння прав і свобод людини, формування у молоді сучасного світогляду, розвитку у студентів творчих навичок та вмінь, підготовки кваліфікованих фахівців, формування у студентів знань з інформаційних технологій, формування системи безперервної освіти, зростання якості освітніх послуг. У стандарті вказано, що якість вищої освіти має бути визначена спеціальними органами, які, використовуючи встановлені інструменти та за допомогою певних заходів, можуть оцінити якість вищої освіти за зрозумілими для суспільства критеріями. Також має відбуватися моніторинг діяльності закладів вищої освіти, що дозволяє оцінити якість наданих освітніх послуг у різних закладах вищої освіти України [6].

Орієнтуючись на вище викладені стандарти, можна стверджувати, що забезпечення якості освіти у вищій школі України відбувається у першу чергу за рахунок впровадження заходів щодо ліцензування закладів вищої освіти та акредитації освітньої програми. Ліцензування полягає у тому, що спеціальні органи здійснюють перевірку діяльності закладу вищої освіти і у разі відсутності порушень надають дозвіл на надання освітніх послуг за певними напрямками, спеціальностями, освітньо-професійними програмами. Акредитація освітньої програми передбачає механізм, за яким держава визнає відповідність конкретної програми державним вимогам щодо підготовки спеціалістів за певними напрямками.

Дотримуючись вимог національних стандартів, перевірку забезпечення якості освіти здійснює Національне агентство із забезпечення якості освіти [7]. За його поданням Міністерство освіти і науки України видає закладу вищої освіти продовження ліцензії на освітню діяльність на термін 10 років. При цьому заклад, який хоче пройти акредитацію, подає до Національного агентства із забезпечення якості освіти документи, що підтверджують відповідність освітньої діяльності державним стандартам. Даний орган протягом 60 календарних днів після проведеної перевірки повинен прийняти рішення про акредитацію освітньої програми чи її відмову. Після прийнятого рішення протягом 3-ьох днів заклад вищої освіти отримує рішення щодо своєї акредитації і при її продовженні отримує сертифікат.

Нині національні стандарти із забезпечення якості вищої освіти постійно змінюються та намагаються імплементувати у сучасне освітнє середовище вищої школи досвід Європейського Союзу. Сюди можна віднести такі принципи як: створення умов, при яких суспільство буде зацікавлене у підвищенні якості вищої освіти; розвиток автономії закладів вищої освіти; спрощення роботи закладів вищої освіти для досягнення ними визначеної мети діяльності; формування свободи закладів вищої освіти у складанні навчальних планів; покращення підготовки майбутніх фахівців; системне внесення змін до освітніх програм; реформування освітніх стандартів. Водночас забезпечення якості освіти розглядається у наступних завданнях:

- організація освітнього процесу таким чином, щоб він відповідав сучасним тенденціям розвитку освіти, науки, економіки, а також галузям, що пов'язані зі спеціалізацією студентів;
- наявність необхідної матеріально-технічної бази для організації освітнього процесу, а також належна фінансова підтримка від держави і наявність кваліфікованих кадрів;
- моніторинг діяльності закладів вищої освіти та системна перевірка якості підготовки фахівців на усіх етапах навчання.

У документі “Quality Assurance in Higher Education”, що був прийнятий у 2014 році, визначено вимоги до закладів вищої освіти, що забезпечують якість вищої освіти як-от наявність структурних підрозділів для надання різного роду освітніх послуг, наявність акредитації та ліцензування діяльності, функціонування органів для оцінювання якості наданих освітніх послуг [11]. При цьому заклад вищої освіти під час оцінювання якості освіти має використовувати національну шкалу оцінювання, забезпечувати доступ до оцінки освітніх послуг зовнішніх учасників, мати можливість залучати для оцінювання міжнародні агентства чи зарубіжні заклади вищої освіти.

Заклад вищої освіти, який надає освітні послуги високої якості, повинен у першу чергу приймати у штат осіб, які мають відповідні педагогічні та наукові знання для роботи зі студентами, а також забезпечувати їх гідним рівнем заробітної плати. У стандарті на це звертається значна увага, оскільки особа, яка незадоволена своїм рівнем доходу, найбільш імовірно, не зможе надати студентам той рівень знань, який вони потребують. Тож розробники стандарту акцентують увагу на економічній частині забезпечення якості вищої освіти.

Іншим аспектом є правильно організований відбір до закладу вищої освіти. Сюди можна віднести не лише результати успішності у школі чи закладі передвищої освіти та результати національного тестування, а також проведення інтерв'ю з абітурієнтом, оцінювання написаного ним листа до закладу вищої освіти щодо свого бажання навчатися там, проведення подальшого відбору абітурієнтів, тестування студентів перед прийняттям до закладу вищої освіти. Це показник того, що до закладу вищої освіти із високою якістю вищої освіти складно потрапити, тому це надає закладу престижності.

Третім аспектом визначення забезпечення якості освіти є менторство студентів. Тобто навчальний заклад пропонує студентам індивідуальні програми розвитку, де враховуючи здібності студентів у навчанні, науці, культурі, студенти можуть розвиватися як особистості і вже на момент випуску бути затребуваними фахівцями. При цьому студенти забезпечуються наставником, який надає допомогу студенту в навчанні та його професійній освіті. Це дозволяє говорити про розвиток студентів як особистостей, а не просто як випускників з певними спеціалізованими знаннями.

Четвертим аспектом встановлено персональний професійний план. Тобто заклад вищої освіти повинен надати студентам можливість отримувати знання, які дозволять їм бути затребуваними на ринку праці й відповідно, вже на момент випуску конкретно знати, у якій галузі вони працюватимуть. Тут якість освіти забезпечується за рахунок співпраці з роботодавцями, органами державної влади, науковими установами, що можуть допомогти студентам із працевлаштуванням та вибором професії.

П'ятим аспектом є апробація. Заклад вищої освіти має забезпечити доступ до якісної вищої освіти за допомогою організації наукової, виробничої, а також інших видів практик, що дозволить студентам здобути практичні знання. Така освіта орієнтована на ринок праці й дозволяє здобувачам освіти бути певними у виборі професії.

Шостим аспектом забезпечення якості вищої освіти є розвиток у студентів інформаційних та ділових компетентностей. Студенти повинні працювати із сучасними технологіями, вміти користуватися комп'ютерною технікою, володіти знаннями з пошуку інформації, орієнтуватися у діловому середовищі, знати бізнес-процеси. В іншому випадку, така освіта не може вважатися якісною [11, с. 14].

У 2015 році було розроблено стандарт “European Approach for Quality Assurance of Joint Programmes” [9]. У документі зазначено вимоги до спільних програм, які реалізуються закладами вищої освіти країн Європейського Союзу, що дозволяє вищій школі Європи стрімко розвиватися. Зазначено, що спільні програми спрямовані на посилення мобільності студентів, розвиток навичок співпраці між ними, формування у студентів навичок взаємного навчання. Програми передбачають такі аспекти

забезпечення якості освіти, наявність обов'язкової акредитації навчальних дисциплін, можливість здійснення самоакредитації, наявність чітких методів оцінювання студентів, наявність фахової підготовки на достатньому рівні, прозорість ведення навчальної та іншої документації, використання підходів до зовнішнього оцінювання якості освіти, наявність експертної групи із забезпечення якості освіти, перегляд спільної програми не рідше 1 разу на 6 років [9, с. 8].

Європейські стандарти забезпечення якості вищої освіти узагальнені в такому документі, як "Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)" [12]. Документ було прийнято у 2015 році, а останні зміни було внесено у 2019 році. При цьому необхідно зазначити, що розробка ключових аспектів документа розпочалася ще у 2005 році, коли провідні європейські асоціації об'єдналися для того, щоб забезпечити єдиний підхід до оцінювання діяльності закладів вищої освіти та розробити рекомендації для покращення якості вищої освіти.

Стандарт визначає, що його створення підпорядковується ключовій місії унеможливлення обмеження доступу до навчання, формування умов для якісного навчання та отримання відповідних знань, розширення співпраці між суб'єктами освітньої діяльності та іншими інституціями. Для цього заклади вищої освіти повинні сформувавши такі умови, за яких підхід до навчання буде індивідуалізованим, а доступ до освітніх послуг отримують студенти з різних соціальних категорій.

Даний стандарт сформований для покращення якості навчання та викладання, при цьому враховуються зовнішні та внутрішні чинники впливу. Відповідно до нього, забезпечення якості освіти у вищій школі відбувається за рахунок відповідальності закладу вищої освіти за якість наданих освітніх послуг, формування систем вищої освіти, участі закладів вищої освіти у різних програмах, відповідності очікування студентів до отриманих освітніх послуг, розвитку культури якості вищої освіти. У стандарті зазначено, що кожен заклад вищої освіти повинен мати напрацьовану політику забезпечення якості вищої освіти і при цьому дана політика повинна відповідати стратегії навчального закладу щодо менеджменту якості вищої освіти. Крім того, заклад повинен розробити зрозумілу систему оцінювання якості навчання та викладання, що дозволяє визначити ефективну організацію навчального процесу, встановити одиниці у структурі навчального закладу із забезпечення якості вищої освіти, розробити ефективну систему перевірки студентських та наукових робіт на академічну доброчесність, сформувавши інформаційну кампанію для протидії плагіату, вжити заходів для профілактики дискримінації проти будь-якого студента чи викладача, залучити зовнішніх стейкхолдерів для оцінювання якості вищої освіти. Така політика дозволить закладу сформувавши за допомогою внутрішніх ресурсів ефективну систему забезпечення якості. Зокрема, на рівні кафедр, відділень, інститутів можна створити орган, що контролюватиме якість надання освітніх послуг, при цьому залучивши до нього як студентів, так і науково-педагогічних працівників [12, с. 10].

У 2016 році було прийнято зміни до стандарту "Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area". Згідно з ним, заклади вищої освіти мають забезпечувати якість вищої освіти шляхом електронного навчання, збільшення фінансування освітніх програм, інновацій, розширення співпраці з іноземними стейкхолдерами. Вони мають здійснювати це комплексно для того, щоб заклади вищої освіти різних типів дотримувалися єдиних вимог до надання освітніх послуг та єдиної оцінки надання послуг з освіти. Адже вже зараз виникла проблема, пов'язана з тим, що кожен заклад використовує власну шкалу оцінювання, що призводить до різного бачення якісної освіти. До того ж стандарт визначає, що сучасна система якості освіти має бути гнучкою, піддаватися змінам, мати кілька тактик, включати різних учасників [12, с. 3].

Висновки

Отже, питання забезпечення якості освіти у вищій школі шляхом впровадження національних стандартів та документів європейського простору вищої освіти є актуальним та потребує важливого розгляду. Встановлено, що сутність забезпечення якості освіти у вищій школі полягає у гарантуванні стейкхолдерам та студентам якісних освітніх послуг на основі розроблених інструментів контролю якості освіти. При цьому чинниками забезпечення якості вищої освіти є моніторинг освітньої діяльності, контроль за академічною доброчесністю, здійснення просвітницької діяльності, підвищення фінансування закладів освіти, розвиток конкурентоспроможності закладів освіти. Критеріями якості освітніх послуг є якість навчально-методичної бази, якість науково-педагогічних працівників, якість підготовки майбутніх фахівців.

Такі національні стандарти забезпечення якості освіти, як Державні стандарти вищої освіти, Галузеві стандарти вищої освіти, Стандарти вищих навчальних закладів, Національна доктрина розвитку освіти України, ISO 180 9001-2000 «Системи менеджменту якості. Вимоги» гарантують забезпечення якості освіти вищої школи в Україні за рахунок дотримання вимог академічної доброчесності, ефективної системи акредитації та ліцензування, формування єдиної системи оцінювання студентів, формування необхідної матеріально-технічної бази для здійснення освітньої діяльності.

Охарактеризовано стандарти щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої школи. Стандартами щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої школи є Quality Assurance in Higher Education, European Approach for Quality Assurance of Joint Programmes, Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Відповідно до них, забезпечення якості освіти у вищій школі можливе за рахунок апробації студентів, розробки індивідуальних планів розвитку студентів, менторства, спільних програм, правильно організованого відбору до навчального закладу, відбору кваліфікованого персоналу, єдиної системи оцінювання закладом освіти здібностей студентів.

На основі проведеного дослідження можна запропонувати такі рекомендації щодо забезпечення якості вищої освіти. У першу чергу, це розширення співпраці вітчизняних закладів вищої освіти із зарубіжними стейкхолдерами для формування системи взаємного навчання та обміну досвідом. Також це формування при кожному закладі вищої освіти органу, який би здійснював моніторинг якості наданих освітніх послуг та давав незалежну оцінку проблемам освіти у конкретному закладі. Сюди можна віднести і залучення представників інших навчальних закладів для незалежного оцінювання стану освіти. Важливим питанням є розробка заходів для формування високого рівня академічної доброчесності та протидії плагіату. Питання протидії корупції теж потребує напрацювань.

Можна прогнозувати, що наступні дослідження будуть спрямовані на розгляд нормативно-правової бази забезпечення якості вищої освіти України та країн інших регіонів, зокрема, Африки, Америки, Азії, Австралії. Це дозволить зрозуміти наступні шляхи гармонізації нормативної бази нашої держави з іншими державами з даного питання.

Список використаних джерел

1. Василюк А., Дей М., Базилук В. Якість вищої освіти: теорія і практика: навчально-методичний посібник. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. 176 с. URL: <http://surl.li/teqvqe>
2. Галузеві стандарти вищої освіти. URL: <https://www.famain.org/galuzevi-standarti-vishoyi-osviti>
3. Дворжакова В., Смирча І., Видлакова М. Рекомендації для покращення якості вищої освіти в Україні. URL: <http://surl.li/hotyhj>

4. Державні стандарти вищої освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/vyscha-osvita/1719-2/>
5. Дубінка М. Нормативна база навчального процесу у вищій школі. Electronic Kirovograd State Pedagogical University Institutional Repository. 2020. Вип. 1. С. 124-134. URL: <https://core.ac.uk/reader/53036460>
6. Національна доктрина розвитку освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>
7. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/>
8. Тюн К. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Київ : Ленвіт, 2006. 35 с.
9. European Approach for Quality Assurance of Joint Programmes. Approved by EHEA ministers in May 2015. 8 p. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/European-Approach_JMP_2015.pdf
10. ISO 180 9001-2000 «Системи менеджменту якості. Вимоги». Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 30 с.
11. Quality Assurance in Higher Education. Mundo Trône: European Association for Quality Assurance in Higher Education, 2016. 16 p. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/ENQA-Competencies-Framework.pdf>
12. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Approved by the Ministerial Conference in Yerevan, 14-15 May 2015. 36 p. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Final-Standards-and-Guidelines_UA201511_press_20151106.pdf